

Száraz Pál

A szépséges Okszána

Láttál-e már pirosuló csipkebogyót, amelyre rátapadt az első hópehely? Láttál-e már magányos fenyőt a tundrában? Nos, olyan volt Okszána szépsége, mint a hamvas csipkebogyóé, és olyan az ifjú Vitya ereje, akár a sudár fenyőé.

Vityának nem volt egyebe, csak két szarvasa meg egy sátra. De Okszána még ennyit sem mondhatott a magának. Apátlan, anyátlan árva kislány volt, kegyelemkenyéren nevelkedett a gazdag szarvastyenyésztő sátrában. Szegényke, éjt nappallá téve dolgozott a gazdag embernek. De nemcsak dolgos lány volt Okszána, hanem okos is. Olyan okos, hogy még az állatok nyelvét is értette.

A szarvastyenyésztő ravasz felesége, Okszána úrnője egyszer behívta a sátorba az ifjú Vityát, és így szólt hozzá:

– Ha annyi évig őrzöd a szarvascsordánkat, ahány ujjam van a jobb kezemen, annyi láda teát adunk neked fizetségül, ahány ujj van a férjem jobb kezén.

Igen megörült Vitya az ajánlatnak. Nagy kincs ám a tundrában a tea. Északi ember nem élhet nélküle. Munkába állt hát Vitya, s a jó fizetség reményében tűrte a gazda kénye-kedvét, még a koplalást, a verést is.

Teltek-múltak az évek. Végül eltelt annyi év, ahány ujj volt a szarvastyenyésztő feleségének a jobb kezén.

Időközben Vitya és Okszána megszerették egymást, és megtartották a

lakodalmukat. Ám nem sokkal a lagzi után nagy baj érte Vityát. Amikor beköszöntött a tavasz, zajlani kezdett a jég. A víz pedig a szarvasokat egy nagy jégtábla hátán egyenesen a messzi óceán felé sodorta. Megsajnálta Vitya a szarvasokat – hisz öt év alatt mindegyikkel összebarátkozott –, belegázolt hát a vízbe és kihajtotta a csordát a partra.

A szarvasokat megmentette, de saját magát tönkretette. Megfázott, megbetegedett. Odalett az egészsége, oda az ereje.

Akkor így szólt a feleségéhez:

– Felejs el engem. Szép is vagy, dolgos is, találsz magadnak másik férjet.

Okszána sírva fakadt:

– Nem kell nekem másik férj, én csak téged szeretlek. Veled maradok. Együtt élünk majd a tundrán. A gazdával pedig elszámolunk.

Itt az volt a szokás, hogy minden ügyet a gazda ravasz, szőrös szívű felesége intézett. Elment hát a gazdag asszonyhoz, és kérte a fizetséget: Öt évig szolgált neked a férjem, öt évig őrizte a csordát, add ki hát az öt láda tealevelet, amit ígértél.

Feleletül azonban a ravasz asszony egy dudort mutatott a jobb kezén, éppen a kisujja mellett.

– Ez a hatodik ujjam – mondta.

– Még egy évet szolgáljon a férjed, és akkor kiadom a fizetséget.

– Nem ujj az, hanem bütyök – felelte Okszána. – Ha ilyen vagy, többé nem görnyedek előtted.

Meghökken a gazdag asszony. Eddig még senki sem mert ellentmondani neki, senki az egész tundrában. Nagyon mérges lett, fogta a teáskannát, és forró vízzel leöntötte Okszanát. Leforrázta a homlokát, az orcáját. Odalett Okszána szépsége, oda orcájának hamva.

Amikor Vitya meglátta felesége elcsúfított arcát, így szólt hozzá:

– A szíved ugyanolyan szép, mint azelőtt volt. A te szíved szépsége örök. Ezért éppúgy szeretlek, mint eddig.

A gazdáék pedig elhatározták, hogy elbocsátják szolgálatukból Vityát és Okszanát. Félték, hogy rossz híruk kél miattuk a tundrán.

Ezért a gazdag ember bekötötte a mutatóujját, s ahogyan a felesége tanította, így szólt Vityához és Okszánához:

– Nézzétek, a jobb kezemen csak három ujjam van. Mindenik ujjamért adok egy doboz teát, a kisujjért pedig, mivel az kicsike, egy csipetnyit.

– A gazdasszony ládát ígért, nem dobozt. Még a legkisebb láda is nagyobb a doboznál – válaszolta Vitya.

Elmosolyodott a gazdag ember.

– Tévedsz, Vitya. Mindegyik dobozra orosz és kínai betűkkel rá van írva. Hogy az láda. Kis láda.

Vitya hitt a gazdagnak, s elfogadta a teát. Befogta az öreg szarvasokat a rozoga szán elé, felrakta kopott sátrát, és az állatok elindultak a szánnal. Mellettük ballagott Vitya és Okszána. Maguk sem tudták, merre, hova visz az útjuk.

Alacsonyan járt az őszi nap. Fénye világított, de nem melegített... Rövidek voltak a nappalok, az út pedig hosszú.

Vitya és Okszána mentek, mendegéltek.

Egyszer csak egy folyóhoz értek. Egy varázsló állt ott. Kicsi volt a varázsló,

nagy a subája. Kezében imakereplő, előtte fabálvány, ahhoz imádkozott. Mellette kucorgott egy eszkimó kutya, a varázsló éppen azt készült feláldozni a bálványnak.

A kutya meglátta Vityát és Okszanát, s vonyítani kezdett:

– Mentsetek meg! Okos kutya vagyok, még hasznomat veszitek!

Okszána értett a kutyák nyelvén. Megsajnálta az állatot, és megvette a varázslótól egy doboz teáért.

Aztán tovább vándoroltak a tundrán. A kutya előrefutott és azt ugatta:

– Megmutatom nektek az utat a boldogság felé.

Egyszer csak egy nagy erdőhöz értek, melynek a szélén egy sebesült medve feküdt. Fial vadász hajolt föléje, és így beszélt hozzá:

– Bocsáss meg, hogy szívedbe szúrom most a késemet. Úgysem élhetnél tovább, majdnem negyven seb tarkítja testedet – és máris emelte kését...

A medve észrevette Vityát meg Okszanát, és felnyögött:

– Mentsetek meg, mert ügyes kovács vagyok! Még hasznomat veszitek egyszer!

Okszána megértette a medve szavát, megsajnálta az állatot, és megvette a vadásztól egy doboz teáért. Vitya és Okszána rátette a sebesült állatot a rozoga szánra. Nehéz volt a szán a két öreg szarvasnak. Nehezen húzták, alig bírták. Vityát is elhagyta maradék ereje, letelepedett hát a medve mellé. Okszána meg a szán elé állt, és ő is húzta.

A kutya a szán előtt futott, s mindaddig meg sem állt, amíg egy tiszta vizű tóhoz nem vezette Vityát és Okszanát. Tükörfényesen ragyogott a tó vize, mely sohasem fagyott be. Okszána itt fölállította a sátrát, és tüzet gyújtott.

A sebesült medve és a beteg Vitya a tűz mellé heveredett. Okszána azon töprengett, hogy mit adjon nekik enni.

Ekkor ugatni kezdett a kutya, és azt tanácsolta Okszánának, hogy merítse meg hálóját a tó vizében. Okszána így cselekedett. Hát csodák csodája, a háló azon nyomban megtelt ezüstös testű lazacokkal.

Amikor Okszána a sátrukhoz közeledett a friss hallal, egy különös fát pillantott meg. Nem felfelé nőtt a fa, hanem a földön terjesztette szét ágait, azokon pedig szép kerek gyümölcsök piroslottak. Hirtelen egy kisfiú futott oda, kezében baltát vitt, hogy kivágja a fát. Segélykérően zizegtek a falevelek, s így kérlelték Okszánát:

– Ments meg minket, vegyél meg minket!

Okszána megsajnálta a különös fácskát, és odaadta érte a harmadik doboz teát a kisfiúnak. A kutya örvendezve csaholt, s a piros gyümölcsökhöz vezette Okszánát.

– Ezek bűvös almák – mondta. – Olyan lesz tőle az arcod, mint amilyen a szíved. Egyél belőle bátran, ne félj, mert a te szíved szép és jó.

Az asszony megkóstolta az almát. Édes volt az, mint a méz. S amint megette, ijedten felkiáltott. Mintha tűz égette volna az arcát és a homlokát.

Akkor belepillantott a vízbe, és boldogan elmosolyodott. Arca ismét szép lett, szebb, mint valaha.

Okszána megkínálta férjét is az almával. Az megevett egyet, és ő is megszépült, bár beteg és gyenge maradt.

A kutya megszagolta a csomagot, amelyben a csipetnyi tea volt, és így szólt:

– Főzd meg a felét! Orvosság lesz belőle.

Okszána engedelmeskedett. Kiszórta a tea felét a csomagból, de nagy csodálkozására ugyanannyi maradt benne, mint amennyi volt.

A medve bekente a sebeit a jó erős teával, s azok egy szempillantás alatt behegedtek. De Vityán a tea sem segített. Az ő betegsége súlyosabb volt.

Akkor a medve ásított, mert álmos volt. Ásított, de azért felállított egy kovácstűzhelyt, és nagy tüzet rakott. Aztán fogta az egyik szarvast, és a tűzre tette. Nagy kalapácsot emelt föléje. Okszána rémülten felkiáltott, és behunyta a szemét. A medve pedig kovácsolni kezdte a szarvast. Perzselt gyapjú szaga érződött. A tűz szikrázott, aztán a szarvas egyszerre csak kiugrott a vörös lángok közül, egyenesen a hideg hó-buckára. Ismét erős és egészséges lett.

Ezután a medve a másik szarvast is megkovácsolta. És az öreg szarvas fiatal és erős lett. Amikor pedig Okszána vadászni ment, a medve így szólt Vityához:

— Ej, Vitya, ne félj, feküdj csak rá a tűzre, téged is megkovácsollak. Te még kovácsolható, formálható vagy. A szíved nemes, akár az ezüst, erős, mint a damaszkuszi acél. Könnyű fölmelegíteni a szívedet, könnyű átkovácsolni a testedet.

Vitya félt ugyan, de azért ráfeküdt a felhevített tűzhelyre. Tudta, hogy meg kell gyógyulnia, mert segítenie kell a feleségének.

És a medve áttüzesítette az ifjút. Kiegyenesítette, mint a szöveget, majd megkovácsolta, és azon mód forrón a hideg hóra dobta. Vitya egészségesebb, erősebb lett, mint valaha.

A medve azután aludni tért. Vitya közben megfigyelte, megtanulta a kovácsolás mesterségét, és hozzálátott

a gyógyításhoz. Először beteg kutyákat és szarvasokat kovácsolt át, aztán már embereket is.

Vitya kovácsműhelyt épített a sátra mellé, ott gyógyított ingyen. De így is volt mindenük bőven. A teásdoboz sem ürült ki soha. Okszána vadászott, halászott, az okos kutya meg segítette neki, hogy sok-sok halat fogjon, sok vadat ejtsen, sok prémet gyűjtsön.

A bűvös erejű almafácska pedig ott terebélyesedett a sátor mellett. Okszána megkínálta gyümölcsével a nemes szívű, jó szándékú embereket, akiknek arcát megviselte a nyomor, a szenvedés.

Vitya és Okszána híre bejárta a tundrát. Eljutott a gazdag szarvas-tenyésztőhöz és feleségéhez is. Azok aztán az irigységtől éjjel nem tudtak aludni, nappal meg enni. És ezt gondolták: „Hova jutunk, ha minden semmirekellő éhenkórász népség szebb és erősebb lesz, mint mi vagyunk? Nem hagyhatjuk, hogy a gazdag szarvas-tenyésztő és a felesége mindenkinél csúnyább legyen!”

Elhatározták, hogy ők is megszerzik maguknak a szépséget és erőt. Nehéz subákat öltöttek magukra, felültek a könnyű szánra és nekivágtak a tundrának.

A sátor előtt a kutya fogadta őket, és a fogát vicsorította rájuk. A sátorban a medve fölébredt és morogni kezdett.

Okszána mosolyogva kérdezte a vendégektől:

– Bizonyára azért jöttetek, hogy megadjátok a teát, amivel tartoztok.

– Nem mi tartozunk nektek, hanem ti tartoztok nekünk – válaszolta a gazdag asszony.

– A dobozra az van írva: „Aki ezt a teát tőlem elfogadja, az minden jó-

szágát nekem adja, és nekem szolgál, amíg él.”

Okszána látta a betűket a teásdobozon, de olvasni nem tudott. Így hát kénytelen volt hinni a gazdagoknak. Hitt és sírt.

– Ne sírj, szépséges virágszál – vigasztalta a ravasz asszony. – Elengedjük minden tartozásokat, ha adsz ennem az almából. Vitya meg átkovácsolja a férjemet.

Vitya igyekezett lebeszélni a gazdagot:

– Te már nem vagy kovácsolható, nem vagy formálható. Jéghideg a szíved, nem tud már fölmelegedni, nem tud meglágyulni. Elégsz a tűzön!

De a gazdag nem hitt neki. Megszokta, hogy mindenkit becsapjon, és azt gondolta, őt is be akarják csapni.

Ráparancsolt hát Vityára:

– Ha tüstént nem kovácsolsz át, akkor elviszem minden javadat, beneteket pedig magammal viszlek és szolgálommá teszlek!

– Vidd inkább mindenemet – felelte Vitya –, de gyilkosod nem leszek! Elégsz a tűzön, ha mondom.

Ekkor felkelt a medve, fogta a nagy kalapácsot és ráfordult a gazdagra.

– Látom, Vitya nem tud elbánni veled. No, majd én elbánok – azzal megragadta a gazdag embert, és bevitte a kovácsműhelybe. A kutya meg odafordult az almafához, és a foga között hozott egy almát az asszonynak. Az egy szempillantás alatt megette, és tüstént jajveszékelné kezdett. Úgy érezte, mintha jeges víz öntené el az arcát. Odakapott, és lám, micsoda szörnyűség! Olyan szőrös lett az arca, mint amilyen a szíve volt.

Kirohant a gazdag asszony a sátorból, bepillantott a vízbe, és elborzadt.

A gonoszság kiült az arcára. A ravasz-
ságtól olyan lett az orra, mint a rókéé,
a mohóságtól a szája, mint a farkasé.

Futott, futott a gazdag asszony a
tundrán, s akivel csak találkozott, min-

denkit elriasztott vadállati csúfságával.
A gazdag ember meg úgy elégett a tűz-
helyen, hogy híre-hamva sem maradt.
Vitya és Okszana pedig azóta is boldo-
gan élnek a tundrán.

Minden előttem áll

Emese álma